

Aktivno slušanje

Bajsić, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:685673>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

IVONA BAJSIĆ

AKTIVNO SLUŠANJE

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

IVONA BAJSIĆ

AKTIVNO SLUŠANJE

Završni rad

JMBAG: 0303037756

Redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Trening socijalnih vještina

Mentor: Đeni Zuliani, pred.

Pula, 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnika _____, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. SOCIJALNE VJEŠTINE	7
2.1. Razvoj socijalnih vještina kod djece	7
3. SOCIJALNE VJEŠTINE KAO PREDUVJET AKTIVNOG SLUŠANJA	9
3.1. Komunikacija	9
3.1.1. Verbalna komunikacija	10
3.1.2. Neverbalna komunikacija.....	11
3.2. Samopoštovanje	12
3.3. Empatija	13
3.3.1. Hoffmanov (1987) razvoj empatije - od globalne empatije do empatije za nečije životne uvjete	14
4. AKTIVNO SLUŠANJE – VJEŠTINA KOJA POSPJEŠUJE MEĐULJUDSKE ODNOSI	16
4.1. Feedback – povratna informacija	17
4.2. Karakteristike aktivnih slušača.....	17
4.3. Aktivno slušanje izraženo slušanjem glazbe	18
5. KONSTRUKTIVNO RJEŠAVANJE KONFLIKTA – POSLJEDICA RAZVOJA AKTIVNOG SLUŠANJA.....	20
6. PRAKTIČNI DIO : POTICANJE AKTIVNOG SLUŠANJA RAZLIČITIM AKTIVNOSTIMA	22
6.1. Cilj i svrha praktičnog dijela	22
6.2. Zadaci i hipoteza	23
6.3. Ispitanici	23
6.4. Instrumenti korišteni u praktičnom dijelu	23
6.5. Metode i postupci	24
6.6. Rezultati i rasprava.....	25
6.6.1. Socijalne vještine djece prema procjeni odgojiteljica	26
6.6.2. Spolne razlike u socijalnim vještinama.....	28
6.6.3. Socijalne vještine u toku radionica.....	30
6.6.4. 1. DAN RADIONICE	32
6.6.5. 2. DAN RADIONICE	36
6.6.6. 3. DAN RADIONICE	38
6.6.7. 4. DAN RADIONICE	40
6.6.8. 5. DAN RADIONICE	42
6.7. Zaključak.....	43
7. ZAKLJUČAK	45
8. LITERATURA.....	46
9. SAŽETAK.....	48
10. SUMMARY	49

1. UVOD

Postoji fraza „Ako smo čuli, onda smo i slušali.“ koju suvremena istraživanja i praksa ruše pokazujući kako za kvalitetnu komunikaciju nije dovoljno samo „čuti“ već je potrebno i znati slušati, i to aktivno. Tako prema Vodopiji i Vajs (2010) najnovija psihološka i pedagoška istraživanja dokazuju kako je aktivno slušanje jedna od socijalnih vještina koja je temelj za dobre međuljudske odnose.

Ljudi se često sukobljavaju, ulaze u razne konflikte koje u većini slučajeva ne znaju riješiti, teže samoaktualizaciji, koja je na samom vrhu Maslowljeve piramide potreba, nesvjesno zanemaruju tuđe osjećaje u, tvrde kako sve razumiju i znaju, no uporno ignoriraju ono bitno – kako slušati. Slušajući druge, osim što se udovoljava sebi i lakše se ostvaruju ciljevi, zapravo se stvaraju pozitivni odnosi s okolinom te se poštuju i uvažavaju drugi tako što se suosjećaju s njima i zna kako pravilno riješiti problem; jednostavno rečeno, postaje se socijalno kompetentnim.

Stoga se ovim pisanim radom nastoji prikazati važnost aktivnog slušanja. No prije svega potrebno je objasniti što su to uopće socijalne vještine te pojedinačno opisati vještine samopoštovanja, empatije te verbalne i neverbalne komunikacije, koje su preduvjet aktivnog slušanja, zatim samo aktivno slušanje te vještinu koja nastaje kao rezultat ujedinjenja svih navedenih socijalnih vještina i aktivnog slušanja – konstruktivno rješavanje problema.

Nadalje, zbog nedostatka istraživačkih radova vezanih isključivo uz djecu predškolske dobi, proizišla je ideja o provedbi radionice s temom aktivnog slušanja u skupini djece predškolske dobi.

Na temelju radionice i njezina ishoda izneseni su zaključci o tome kako se socijalne vještine mogu ojačati već od dječje dobi i time se ujedno potaknuti i aktivno slušanje koje je zasigurno ključ uspjeha međuljudskih odnosa.

2. SOCIJALNE VJEŠTINE

Ono što doprinosi zadovoljstvu samog pojedinca te njegovu pozitivnom odnosu s ostalim ljudima socijalne su vještine, to jest „pretpostavljene vještine, znanja i osobine potrebne za uspješnu socijalnu interakciju, djelotvorno postizanje emocionalnih, socijalnih i drugih ciljeva u odnosima s ljudima“ (Furlan i suradnici, 2005; strana 451).

Drugim riječima, govori se o naučenim oblicima ponašanja ili uvježbanim sposobnostima koje pojedinac uči od najranijeg djetinjstva interakcijom, imitacijom ili samo promatranjem svog socijalnog okruženja.

Također, to učenje može biti i spontano ili bazirano na metodi pokušaja i pogrešaka. Razne socijalne, kognitivne ili emocionalne vještine i ponašanja iskazani su definicijom „socijalne kompetencije“ koja se zapravo odnosi na sposobnosti snalaženja u pojedinim socijalnim situacijama.

Pitanje koje se često postavlja kada je riječ o socijalnim vještinama glasi ovako: kada se zapravo smatra da je neka osoba socijalno vješta?

Svaka osoba ima svoje potrebe, želje, ciljeve i prava te ih nastoji ostvariti, no kada ih ostvaruje bez ograničavanja ostvarivanja potreba, želja, ciljeva i prava ostalih osoba, tek tada se smatra socijalno vještom. Time pojedinac ne samo da stvara svoje osobno zadovoljstvo već i zadovoljstvo kod drugih osoba, čime ujedno uspostavlja i uspješniji odnos sa svojom okolinom.

2.1. Razvoj socijalnih vještina kod djece

Što se tiče same djece, istraživanja su pokazala kako ona općenito najbolje uče po principu pokušaj – pogreška, odnosno kroz vlastito iskustvo, na temelju danog primjera odraslih osoba ili kada su u njihovom okruženju prisutne pohvala i suradnja, a ne kritika i natjecanje. Također, to se odnosi i na učenje socijalnih vještina.

Od rođenja na cjelokupni rast i sva područja razvoja djeteta utjecaj prvenstveno ima okolina, to jest socijalni odnosi. Socijalni su odnosi ono što će utjecati na promjene ponašanja kod djeteta te njegovo socijalno i emocionalno izražavanje jer upravo na temelju socijalnih odnosa dijete uči koje su reakcije i ponašanja prikladni u kojim situacijama te kako ih prilagođavati i kontrolirati.

Primjera radi, česta je obiteljska situacija u kojoj se nalazi dvoje djece, brat i sestra stari dvije godine. Djevojčica se igra s plišanim medvjedom, no brat joj otme igračku pa djevojčica počne plakati i pokušava vratiti svoju igračku, na što dječak reagira također plačom i ljutnjom. Roditelji zatim interveniraju tako da na lijep način, ali ljuta i ujedno i tužna izraza lica pokušavaju dječaku pokazati kako takvo ponašanje nije lijepo i da se treba ispričati. Dječak vrati sestri medvjedića i ona postane sretna.

Na danom primjeru vidi se kako je dječak kroz vlastito ponašanje i vlastite emocije, koje su u tom trenutku bile negativne, uočio i reakcije roditelja na njegovo ponašanje koje također nisu bile pozitivne. Na temelju toga dijete uči koje je ponašanje pozitivno i koje su reakcije pozitivne, odnosno uči kako se lijepo i kontrolirano ponašati. Dakle, upravo socijalnim odnosima dijete stječe nova iskustva, spontano se uči razumijevanju drugih, poštivanju tuđih prava, želja i potreba te uočavanju njihovih socijalnih znakova, kao i načinima ispravnog reagiranja na njih. Drugim riječima, postaje socijalno vješto.

No dijete ne uči samo na temelju vlastitog ponašanja već isto tako može učiti i promatrajući druge. Na primjer, u vrtiću dijete sluša i promatra kako se odgajateljica pozitivno i pristojno odnosi prema drugoj djeci izgovarajući četiri „čarobne“ riječi, hvala, molim, izvoli i oprosti, ili kako na lijep način rješava sukobe među djecom. Na temelju toga dijete uviđa kako se u određenoj situaciji treba ponašati.

3. SOCIJALNE VJEŠTINE KAO PREDUVJET AKTIVNOG SLUŠANJA

Iako je aktivno slušanje jedna od temeljnih socijalnih vještina, može se govoriti o socijalnim vještinama koje se dotiču aktivnog slušanja, odnosno javljaju se kao njegov uzrok ili posljedica.

Tako se kao bitne socijalne vještine, koje prethode aktivnom slušanju, mogu navesti sljedeće: izražavanje svoga mišljenja pred drugim ljudima, započinjanje i održavanje razgovora, traženje pomoći, ispričavanje, reagiranje na zadirkivanje, prikupljanje informacija, donošenje odluka, postavljanje cilja, dijeljenje, suočavanje sa strahom, zahvaljivanje i pohvaljivanje, uključivanje, davanje i slijedenje uputa, predstavljanje sebe i drugih, pregovaranje, samopoštovanje, opažanje tuđih emocija i izražavanje empatije, vještina nenasilnog, odnosno konstruktivnog rješavanja konflikta te verbalna i neverbalna komunikacija.

One vještine o kojima se u radu najviše govori su verbalna i neverbalna komunikacija, samopoštovanje, empatija i konstruktivno rješavanje problema.

3.1. Komunikacija

Prije samog obrazloženja pojma „aktivno slušanje“ i ostalih socijalnih vještina, bitno je definirati pojam komunikacije.

Naime, komunikacija je davanje i primanje informacija (Anić, 2003), odnosno proces odašiljanja, prenošenja i primanja poruka, signala ili informacija (Furlan i suradnici, 2005).

U samom procesu komunikacije tri su važna činitelja: pošiljatelj, primatelj i informacija, to jest poruk koja se prenosi i prima. Pošiljatelj je izvor, a primatelj je odredište informacije.

O samom pošiljatelju i primatelju ovisi kako će se informacija prenijeti; hoće li ju pošiljatelj pravilno interpretirati i hoće li ju primatelj pravilno primiti. To će se utvrditi *feedbackom*, odnosno povratnom informacijom koju primatelj šalje pošiljatelju. Prema tome, kao što je važno što točnije prenijeti informaciju ili poruku, tako je važno znati je i pravilno primiti.

Ponekad se može dogoditi da pošiljatelj nesvjesno interpretira poruku na pogrešan način, ali ako se pravilno sluša, usmjeri na njegove riječi, lakše će se i otkriti problem u komunikaciji te pomoći pošiljatelju da pravilno interpretira poruku.

Nadalje, osim što se informacija može prenijeti govorom, može se prenijeti i pisanim znakom, dodirrom, pokretom, raznim gestama ili emocijama te stoga komunikaciju možemo podijeliti na verbalnu i neverbalnu.

Takva komunikacija koja se ostvaruje govorom, jezikom, naziva se verbalnom, a ona koja se ostvaruje neverbalnim znakovima (mimikom, gestama, pokretima) neverbalnom komunikacijom. I verbalna i neverbalna komunikacija važan su preduvjet za razvoj aktivnog slušanja te se smatraju jednom od najvažnijih socijalnih vještina.

3.1.1. Verbalna komunikacija

Kako bi djeca razvila i poboljšala svoje socijalne vještine i socijalnu kompetenciju, bitno je osigurati uvjete za interakciju, odnosno ojačati njihovu verbalnu komunikaciju koja je ujedno i uvjet za umijeće aktivnog slušanja.

Verbalna komunikacija odnosi se na jasno izražavanje osjećaja, želja ili misli neke osobe te se stoga može reći kako je ona zapravo jaka veza između pojedinaca u socijalnom okruženju.

Sastoji se od slušanja i govorenja ili pisanja i čitanja, što ukazuje na to kako može biti usmena ili pisana, to jest vršiti se usmenim ili pisanim putem.

Iako se slušanju pridodaje manje pozornosti i važnosti negoli čitanju i pisanju, od 40 do 45% vremena ljudi provedu u slušanju, koje upotrebljavaju više od čitanja i pisanja, te je stoga potrebno znati slušati efikasno (Vodopija, Vajs, 2010). No isto tako bitno je govoriti jasno i glasno jer svako nejasno govorenje, mumljanje ili vika može dovesti do smetnje u govoru, nejasnoća ili čak i do sukoba.

Osim toga, kako bi verbalna komunikacija bila uspješna, potrebno je da poruka odražava misao pošiljatelja, bude prilagođena primatelju, vremenu, mjestu i publici te da ima jasan semantički sadržaj.

Nadalje, komunikacija mora biti dvosmjerna, to jest ona nije samo prenošenje informacija drugoj strani već govornik mora dobiti i povratnu informaciju kako bi se uvjerio da je primatelj shvatio informaciju.

3.1.2. Neverbalna komunikacija

S druge strane, neverbalnom se komunikacijom prenose stavovi i emocionalni odnosi prema informacijama koje se primaju ili odnos prema osobi s kojom se komunicira, stoga je bitno poznavati neverbalnu komunikaciju kako bi se protumačilo pravo mišljenje osobe koja šalje poruku.

Istraživanja gotovo stalno ponavljaju da riječi same za sebe ne pružaju cjelovitu sliku. U prirodi je ljudskih bića više komunicirati tijelom negoli samim govorom (Borg, 2009). Također, istraživanja su pokazala kako više od 90 posto značenja svake interakcije proizlazi iz neverbalnih znakova, dok se samo 7 posto odnosi na izgovorene riječi.

Prema tome, može se zaključiti da neverbalna komunikacija najviše odaje značenje poruke prilikom interakcije s drugima.

Bez obzira na to, smatra se kako neverbalnu komunikaciju ne bi trebalo proučavati kao izdvojeni fenomen, nego kao neodvojiv dio ukupnoga komunikacijskog procesa, pa tako o neverbalnoj komunikaciji možemo govoriti kao o zamjeni za verbalnu. Uzmimo za primjer mahanje rukom na odlasku. Mahanje rukom govor je tijela kao zamjena za verbalnu poruku, odnosno zamjena za pozdrav pri odlasku.

Osim što može služiti kao zamjena za verbalnu komunikaciju, može joj biti i nadopuna, njeno pojašnjenje. Hall i Knapp (2010) tvrde kako se verbalni i neverbalni kanal ne sukobljavaju nego dopunjuju, što našim porukama omogućava da se što točnije dekodiraju.

Kao primjer toga može se navesti znakovni jezik. Znakovni jezik ima svoje specifične znakove koji služe za sporazumijevanje s gluhim osobama i gluhih osoba međusobno. Ti znakovi uglavnom su verbalni, ali se prikazuju uz pomoć određenih položaja ruku, uključujući i držanje tijela, glave te izraze lica, čime se tvori smisao riječi. Upravo na taj način neverbalna komunikacije nadopunjuje verbalnu i time olakšava dekodiranje i smislenost.

Kretanje i položaj tijela općenito uključuju geste, pokrete tijela, izraze lica, pokrete očiju i držanje tijela.

Geste se mogu definirati kao način na koji se upotrebljavaju ruke i šake; postoje geste neovisne o govoru i geste povezane s govorom. Geste neovisne o govoru imaju svoj izravn verbalni prijevod, a upotrebljavaju se kako bi prikazale određene riječi. Na primjer, palac okrenut prema gore u većini kultura označava da je nešto dobro, palac okrenut prema dolje da je nešto loše. Naime, u Italiji, Grčkoj i nekim bliskoistočnim zemljama palac prema gore

doživio bi se kao nešto uvredljivo. Slično je i s okretanjem čaše naopako. U Hrvatskoj bi to značilo da osoba više ne želi piti, a u Italiji bi se to protumačilo kao poziv na tučnjavu.

S druge strane, geste koje su povezane s govorom izravno su vezane uz govor ili ga popraćuju različitim pokretima ruku, glave ili ostalih dijelova tijela.

Držanje ili stav tijela način je na koji se tijelo drži, a odaje nam različita raspoloženja, poput napetosti, opuštenosti i sličnog. U studijama u kojima se oni koji su bili u interakciji nisu međusobno dobro poznavali, na primjer, naginjanje naprijed povezivalo se s većim sudjelovanjem, većim sviđanjem i nižim statusom. Osim toga, jedan je i od pokazatelja emocionalnih stanja poput tuge (klonulo držanje), srdžbe (napeto držanje) ili sreće (opušteno držanje) (Hall, Knapp, 2010).

Također, istraživanja su pokazala kako se na izrazu lica najbolje može prepoznati šest primarnih čuvstava (radost, tuga, strah, iznenađenje, gađenje i ljutnja) i time je potvrđena Darwinova teorija da je ljudsko izražavanje univerzalno, odnosno da svi ljudi jednako tumače i izražavaju emocije izrazima lica.

I to je upravo jedan od onih aspekata aktivnog slušanja – poznavanje govora tijela. Aktivni slušatelj ne obraća pozornost samo na riječi i osjećaje pošiljatelja kako bi razumio poruku, već prati i neverbalne znakove, to jest govor tijela sugovornika. Na kraju krajeva, čovjek može izgovoriti milijun riječi, ali upravo ono što ga odaje i potvrđuje njegove riječi govor je tijela.

3.2. Samopoštovanje

Da bismo uopće razvili empatiju prema drugima, ponajprije moramo kod sebe razviti samopoštovanje, odnosno svijest o vlastitim vrijednostima.

Tek kada odrastao čovjek, ali i dijete, nauči prihvatiti sebe, moći će lakše uvažavati druge, rješavati probleme i sukobe te se konformirati različitim životnim situacijama.

Bitan pojam kod samopoštovanja svakako je *afirmacija*. Afirmacija označava prihvaćanje i potvrđivanje svoje vrijednosti, ali i vrijednosti drugih.

Kada se govori o djetetovu samopoštovanju, tada se govori o načinu na koji ono samo sebe vidi i vrednuje, odnosno o tome koliko je samo sebi važno i koliko je samostalno pri donošenju odluka o tome što želi raditi i što želi biti.

Prema Plummeru (2011; prema Slunjski, 2013), djetetovo samopoštovanje uključuje osjećaje, uvjerenja i očekivanja od sebe samog koja se temelje na djetetovu vlastitom iskustvu i

interakciji s okolinom. Također, samopoštovanje se sastoji od više međusobno povezanih elemenata poput poznavanja sebe samog, poznavanja sebe u odnosu s drugima, samoprihvatanja, samostalnosti, samoizražavanja, samosvijesti i samopouzdanja.

Element *poznavanja sebe samog* odnosi se na razvijanje vlastitog identiteta, poznavanje vlastitih interesa i sklonosti, razumijevanje o sebi samom te uočavanje svoje sličnosti i razlike u odnosu na druge, dok se, s druge strane, *poznavanje sebe u odnosu s drugima* odnosi na socijalne odnose s drugima, odnosno na to kako se funkcionira s drugim ljudima, koliko se primjereno izražavaju vlastite emocije, poštuju i toleriraju tuđa mišljenja te koliko se što uspijeva sagledavati i iz perspektive drugih.

Samoprihvatanje znači prihvatiti samoga sebe, to jest osjećati se ugodno u svojem tijelu, prihvaćati svoje greške i ponašanja, odnosno prihvatiti samoga sebe u cjelovitosti, sa svim svojim manama i vrlinama.

Kada se govori o elementu *samostalnosti*, tada se govori o neovisnosti o drugima, odnosno o razvoju unutarnje motivacije, stanju samoprocjenjivanja vlastite akcije, osjećaja i mišljenja te brizi o samome sebi u različitim situacijama.

Kada se razumije ne samo verbalnu već i neverbalnu komunikaciju, posjeduje se sposobnost kreativnog izražavanja kroz razna područja i prepoznaje se te prihvaća vlastita jedinstvenost; tada se govori o elementu *samoizražavanja*, a kada postoji svijest o različitim svakodnevicama i kada se prihvati stvarnost takva kakva ona jest, tada se posjeduje i element *samosvijesti*.

I kao zadnji, vrlo važan element, navodi se *samopouzdanje*. Samopouzdanje se odnosi na svjesnost vlastitih sposobnosti, razvoj različitih sposobnosti, prihvaćanje različitih izazova i hrabrost pri iskušavanju različitih pristupa i načina rješavanja problema.

3.3. Empatija

Prethodno, pojmom samopoštovanja, utvrđeno je kako je afirmacija preduvjet međusobnog uvažavanja i konstruktivnog rješavanja problema. Uvažavati druge znači i razumjeti njihove potrebe, osjećaje ili misli.

Takvo uživljavanje u emocionalna stanja drugih osoba i razumijevanje njihova položaja na temelju zamijećene ili zamišljene situacije naziva se *empatijom* (Ajduković, Pečnik, 2007, prema Petz i suradnici, 1992).

S obzirom na to da se pojam empatije u istraživanjima rabi različito, ne može se reći kako postoji samo jedna točna definicija empatije već se ona može definirati na različite načine.

No kao prva definicija empatije uzima se Titchenerova (1909) definicija. On ju je u širem značenju opisao kao kognitivnu sposobnost razumijevanja unutarnjeg stanja druge osobe i kao određenu vrstu socijalno – kognitivnih veza (Wispe, 1968,1987, prema Raboteg – Šarić, 1995).

Bolje rečeno, kada se govori o empatiji, zapravo se govori o svjesnom pokušaju da se razumiju ne samo pozitivna nego i negativna iskustva drugih, pri čemu se, prema Wispeu (1968, 1986), svijest o sebi i vlastiti identitet ne gube, već su pojačani.

S druge strane, pojam empatije uključuje i pojam simpatije kod kojeg je, za razliku od same empatije, svijest o sebi smanjena te ju Wispe (1968, 1986, prema Raboteg – Šarić, 1995) postavlja „uz patnju, sućut ili sklonost“. Drugim riječima, simpatizera pokreće druga osoba, a simpatija se definira kao „čuvstvena reakcija koja proizlazi iz čuvstvenog stanja ili uvjeta druge osobe, ali koja nije ista kao i oni, nego sadrži osjećaje sućuti ili brige za drugog“ (Eisenberg, Miller, 1987, prema Raboteg – Šarić, 1995).

3.3.1. Hoffmanov (1987) razvoj empatije - od globalne empatije do empatije za nečije životne uvjete

Martin Hoffman (1987) američki je psiholog koji je na temelju svojih istraživanja objasnio na koji se način, od samoga rođenja pa sve do kasnog djetinjstva, empatija razvija te ju je s obzirom na to podijelio na 4 razvojne razine.

Prije svega, kao preteča empatiji uzima se plač tek rođenog djeteta podražen plačom drugog djeteta. Iako dijete još nije svjesno događaja koji se zbivaju oko njega, ono već na neki način svojim plačem pokazuje svoju empatičnu reakciju.

Globalna empatija javlja se tijekom prve godine života, bez voljne kontrole izazvane uzbuđenjem, kada djeca još nisu svjesna sebe kao zasebnog entiteta, stoga se ponašaju kao da se ono što se događa drugima zapravo događa i njima.

No nakon prve godine života dijete postaje svjesno da je svaki čovjek, pa tako i ono samo, svoj zasebni entitet te je već polako sposobno razumijevati stanje druge osobe. Međutim, budući da svoja unutarnja stanja još uvijek ne razlikuje od tuđih, takva empatija naziva se **egocentričnom**.

Tek kada dijete počinje prihvaćati tuđe uloge, odnosno kada postane svjesno tuđih osjećaja koji se razlikuju od njegovih, javlja se **empatija za osjećaje drugih**. Takva empatija javlja se između druge i treće godine života.

Nakon što dijete prevlada prethodno navedene empatije te može stvarati kognitivne predodžbe o općem stanju drugih osoba, nešto kasnije u djetinjstvu, spremno je za četvrtu razinu empatije- **empatiju za nečije životne uvjete**. Takva empatija odnosi se na djetetovo shvaćanje da druge osobe mogu doživjeti ugodna i neugodna iskustva ne samo u neposrednim situacijama već i u širim životnim uvjetima.

S obzirom na navedene razvojne razine empatije možemo zaključiti kako se postepeno počinju kombinirati emocionalne i kognitivne komponente na temelju kojih osoba na sebi svojstven način doživljava i počinje suosjećati s određenom osobom.

4. AKTIVNO SLUŠANJE – VJEŠTINA KOJA POSPJEŠUJE MEĐULJUDSKE ODNOSI

Tek nakon što čovjek nauči važnost verbalne i neverbalne komunikacije, poštivati sam sebe, ali i suosjećati s drugim ljudima, spreman je aktivno slušati, što se bitno razlikuje od samog slušanja.

Kao što je već napomenuto, ljudski rod ponekad živi u zabludi da „čuti“ znači isto što i „slušati“, no u tome postoji velika razlika.

„Čuti“ zapravo znači primiti određeni zvuk, a „slušati“ primiti sluhom, slušati jedan drugoga, čuti jedan drugoga, imati smisla za mišljenje drugoga, biti u dijalogu (Anić, 2003; str 1432) ili, drugim riječima, „slušati znači skupiti informacije o onome tko govori, bilo da to činimo mi sami, bilo da to čine oni kojima smo taj posao delegirali, bez da govornika prosuđujemo i ocjenjujemo. Naš stav treba biti pozitivan i trebamo djelovati u dobroj volji“ (Vodopija, Vajs, 2010).

Također, provedena su i mnoga istraživanja te ankete koje rezultiraju nezadovoljstvom kod ljudi zbog osjećaja neshvaćenosti i to zbog toga što ih, prema njihovu mišljenju, nitko dobro ili dovoljno ne sluša ili se sami ne znaju slušati.

Naime, smatra se kako osobe koje znaju pravilno slušati stvaraju sebi osjećaj zadovoljstva i samopoštovanja, ujedno povećavajući broj pozitivnih i dobrih odnosa s okolinom, što je vidljivo i u pozitivnim reakcijama osoba s kojima komuniciraju, rade i žive (Vodopija, Vajs, 2010).

Dvije glavne kategorije na koje se slušanje dijeli zapravo su aktivno i pasivno slušanje. Do pasivnog slušanja dolazi kada primatelj poruke ima nisku motivaciju za pažljivim slušanjem, odnosno kada primatelj poruke aktivnosti poput slušanja glazbe, gledanja televizije, priče ili samo pristojnog razgovora stavlja ispred iskrenog saslušanja sugovornika. Takvo slušanje vodi do nepotpunog shvaćanja izrečenog, što može rezultirati frustracijom i nezadovoljstvom kod sugovornika, odnosno onoga koji prenosi informaciju, poruku.

Suprotno pasivnom slušanju aktivno je slušanje, slušanje s ciljem, svrhom. Aktivno slušanje smatra se jednim od najtežih, ali i najisplativijih aspekata komunikacije te čak zahtijeva veću količinu energije od samog govorenja.

Cilj je aktivnog slušanja razumjeti sugovornika u potpunosti, primiti sve njegove informacije u cjelovitosti i točno ih interpretirati te dokazati kako ih se razumjelo. Drugim riječima, cilj aktivnog slušanja dobivanje je informacija, razumijevanje drugih, rješavanje problema, dijeljenje interesa, doživljavanje tuđih osjećaja, pružanje potpore i slično.

Tijekom aktivnog slušanja primatelj, odnosno slušatelj, obraća pozornost na riječi i osjećaje pošiljatelja kako bi razumio poruku te prati ne samo verbalne već i neverbalne znakove, to jest govor tijela sugovornika.

4.1. Feedback – povratna informacija

Da bi govornik bio siguran kako je njegov sugovornik shvatio ono što je rekao, kao potvrdnu poruku aktivni mu slušatelj šalje *feedback* i time govorniku pruža mogućnost da potvrdi ili ispravi doživljaj rečenog.

S obzirom na to postoji 5 glavnih kategorija *feedbacka*. Tako se *evaluativni feedback* odnosi na stvaranje suda o vrijednosti izjave sugovornika, dok *interpretativni feedback*, to jest parafraziranje, omogućuje da se objasni značenje odaslane poruke.

S druge strane, *potporan feedback* označava pružanje potpore i podrške sugovorniku, a *istraživački feedback* ima cilj doznati dodatne informacije, razviti diskusije ili razjasniti zaključak. Na kraju, kao i kod svake komunikacije, neizbježno je *razumijevanje* koje kod aktivnog slušanja ima namjeru otkriti što je sugovornik htio poručiti.

4.2. Karakteristike aktivnih slušača

Mnogi autori, stručnjaci i psiholozi predlažu nekoliko koraka, pravila i savjeta za bolje slušanje. Marija – Novak Ištok kao prvo pravilo slušanja navodi što manje govorenja, odnosno davanje šanse sugovorniku da kaže što misli i želi ne prekidajući ga i ne namećući vlastito mišljenje (Ranogajec, 2007).

Nelson – Jones (2007) u svojoj knjizi „Praktične vještine u psihološkom savjetovanju i pomaganju“ predlaže nekoliko vještina aktivnog slušanja među kojima su: zauzimanje stava poštivanja i prihvatanja, parafraziranje, reflektiranje osjećaja, pokazivanje razumijevanja konteksta i različitosti, izbjegavanje prepreka slušanju te vještine sažimanja.

Bolje rečeno, u razgovoru s drugom osobom trebalo bi se poštovati njezin položaj i interese i to pokazati na različite načine, kao što su parafraziranje ili reflektiranje osjećaja.

Parafrazirati znači svojim riječima objasniti ono što je sugovornik rekao i time pokazati i dokazati svoje slušanje i razumijevanje.

Nadalje, reflektiranje osjećaja uključuje vještine primanja i slanja poruka. Dakle, osnovni je naglasak kod reflektiranja osjećaja na razumijevanju onoga što vam osoba izjavljuje o svojim osjećajima te na „vraćanju“, izjavljivanju osobi tih osjećaja koje je ona vama uputila.

Također, među ljudima postoje i različitosti poput kulture, rase, društvenih slojeva ili obitelji iz kojih osobe dolaze, razlike u radnom stažu i stupnju obrazovanja, spolu, religiji.

U takvom slučaju važno je pokazati razumijevanje bez ikakvih predrasuda i generalizacije te svoje slušanje i razumijevanje prilagoditi njihovu načinu života.

No one generalizirajuće značajke aktivnih slušača mogu se odnositi na to da provode više vremena slušajući nego govoreći, ne završavaju tuđe rečenice, ne odgovaraju na pitanja pitanjima, ne sanjare i ne razmišljaju o svojim preokupacijama dok drugi govore, puštaju drugima da govore, ne dominiraju razgovorom, planiraju odgovor tek nakon što druga osoba završi s izlaganjem, daju *feedback* i ne upadaju u riječ, analiziraju sagledavajući sve relevantne faktore, sumiraju izgovoreno te razgovor temelje na onome što je sugovornik rekao.

Ili kao što navodi Carnegie (2014.), aktivna osoba ne samo što pažljivo prati ono što druga osoba govori već postavlja i pitanja, komentira te na izrečeno reagira i verbalno i neverbalno. Također, naglašava kako je aktivan slušač stvarno aktivan tek kada ne gleda sugovornika samo u oči, već prati govor njegova cijelog tijela. No, isto tako, i on sam mora svojim izrazom lica ili pokretom tijela pružiti potporu sugovorniku.

Zaključno, sugovornika treba bodriti, razumjeti, pokazati suosjećanje, potporu te znati priznati moguće greške i pustiti ga da sam pokuša doći do zaključaka.

4.3. Aktivno slušanje izraženo slušanjem glazbe

Osim što se znaci aktivnog slušanja mogu vidjeti u interakciji, komunikaciji, mogu se vidjeti i u glazbi. Kako i u ostalim oblicima komunikacije, tako se i u glazbi susreće i aktivno i pasivno slušanje.

Kada pojedinac glazbu stavlja u drugi plan, ne uključujući svoje osjećaje i doživljaje, govori se o pasivnom slušanju. Dobar su primjer plesači. Svakom plesaču potrebna je glazba, bez nje ne bi bilo plesa. Iako se ples temelji na glazbi i prati njezin ritam, pozornost, emocije i doživljaj plesača prvenstveno su usmjereni na njegove korake, na njegov ples, a ne glazbu; glazba je tada stavljena u drugi plan.

Suprotno tome stoji aktivno slušanje. Aktivno slušanje izrazito je vidljivo tijekom slušanja instrumentalne glazbe. Glazba svojim izražajnim glazbenim elementima djeluje na recipijenta, slušatelja, pri čemu on stvara doživljaj i spoznaje, što se očituje u njegovim vanjskim aktivnostima koje su isprepletene s unutarnjim aktivnostima. Drugim riječima, sve ono što recipijent kroz glazbu doživi, percipira, iskusi, spozna, zapazi ili osjeti, izražava svojim vanjskim aktivnostima, odnosno pokretima, izrazima lica, vokalom ako je tijekom glazbe bilo teksta ili davajući ritam (Sam, 1998).

No ne mora to uvijek biti tako. Postoje ljudi koji dožive glazbu na svoj specifičan način, ali to ne pokazuju nikakvim aktivnostima, to jest teško im je riječima ili bilo čime objasniti ili pokazati kako su doživjeli glazbu; oni zadržavaju svoje misli.

Dakle, kod slušanja glazbe može, ali i ne mora postojati *feedback* kojim se potvrđuju aktivnost i razumijevanje slušača. Na kraju krajeva, svaka osoba doživljava glazbu na svoj jedinstven način.

5. KONSTRUKTIVNO RJEŠAVANJE KONFLIKTA – POSLJEDICA RAZVOJA AKTIVNOG SLUŠANJA

Kao što je za samo aktivno slušanje potrebno da čovjek postane vješt u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji, razvije samopoštovanje, nauči suosjećati s drugima, tako je uz sve to potrebno da nauči i aktivno slušati. Tek tada može konstruktivno rješavati konflikte ili određene probleme. Dakle, konstruktivno rješavanje konflikta proizlazi kao posljedica razvoja navedenih socijalnih vještina, posebno aktivnog slušanja.

Na početku treba reći da je sukob „pojam koji označuje situaciju u kojoj postoje suprotna zbivanja i tendencije, ponašanja, čuvstva“ (Petz, 1992; str 189).

Sukob može biti interindividualan, ali i intraindividualan. Intraindividualan sukob odnosi se na sukob između osobnih motiva, ciljeva i mogućih načina njihova ostvarenja unutar samog pojedinca, dok se, s druge strane, interindividualan sukob odnosi na sukob između minimalno dvoje ljudi.

U konfliktnoj situaciji aktivno slušanje omogućuje da se jasnije utvrdi što sukobljene strane misle i osjećaju. Ponekad je već to dovoljno za rješavanje konflikta, odnosno sukoba, ali ako i nije, barem uvelike pridonosi jasnijem utvrđivanju problema.

Kod svakog čovjeka konflikt se može povećati ili smanjiti. Što se tiče same djece, Ajduković i Pečnik (2007) navode kako će se konflikt povećati ako postoji porast u izražavanju emocija, srdžbe i frustracije, porast percipirane prijetnje, ako se uključi više osoba koje se zauzmu za neku od suprotstavljenih strana, ako djeca nisu bila u prijateljskim odnosima ni prije konflikta ili raspolazu s malo prosocijalnih vještina.

S druge strane, konflikt će se smanjivati ako se pozornost usmjeri na problem, a ne sudionike, ako se smire izražene emocije i smanje percipirane prijetnje. Također, smanjit će se i ako su djeca bila prijatelji i prije konflikta i ako znaju kako treba rješavati konflikte ili imaju nekoga tko im u tome može pomoći.

Dakle, ako obje sukobljene strane tijekom sukoba, i to nenasilnog sukoba, imaju aktivan odnos prema problemu te uzimaju u obzir ne samo svoje potrebe i želje već i potrebe i želje druge osobe, govorimo o konstruktivnom rješavanju konflikta.

Ono u čemu nenasilno rješavanje konflikta pomaže djetetu to je da postane prosocijalno i nauči nositi se s problemima te na miran način riješiti konflikte uzimajući u obzir ne samo svoje već i potrebe druge osobe s kojom se sukobilo (Ajduković, Pečnik, 2007).

6. PRAKTIČNI DIO : POTICANJE AKTIVNOG SLUŠANJA RAZLIČITIM AKTIVNOSTIMA

Kao što je već navedeno, vještina aktivnog slušanja u bliskoj je vezi sa sljedećim socijalnim vještinama: empatijom, samopoštovanjem, verbalnom i neverbalnom komunikacijom te konstruktivnim rješavanjem konflikta. S obzirom na nedostatak istraživačkih radova koji se dotiču aktivnog slušanja i navedenih socijalnih vještina djece predškolske dobi, razvila se ideja o provedbi ciklusa radionica u trajanju od 5 dana u dječjem vrtiću u kojem borave djeca predškolske dobi.

Na radionicama se kroz razne vježbe, aktivnosti i igre nastojalo utvrditi koliko su kod djece predškolske dobi razvijene socijalne vještine koje su preduvjet aktivnom slušanju (samopoštovanje, empatija, verbalna i neverbalna komunikacija) i koje nastaju kao posljedica aktivnog slušanja (konstruktivno rješavanje konflikta); zatim koliko se na njih može utjecati, odnosno potaknuti njihov razvoj, te kako te vještine utječu na poboljšanje i daljnji razvitak samog aktivnog slušanja, što je ujedno i predmet ovog praktičnog dijela.

6.1. Cilj i svrha praktičnog dijela

Cilj i svrha ovog praktičnog dijela je utjecati na razvoj aktivnog slušanja. Također, kako bi se aktivno slušanje potaknulo, svrha je radionice utjecati i na poboljšanje srodnih mu socijalnih vještina poput verbalne i neverbalne komunikacije, samopoštovanja, empatije i konstruktivnog rješavanja problema. Što se tiče teorijskog cilja ovih radionica, bitno je anketama ispitati koliko su uopće navedene socijalne vještine razvijene te ih nadalje, u praktičnom dijelu, raznim vježbama, aktivnostima i igrama povezati s aktivnim slušanjem.

6.2. Zadaci i hipoteza

Kako bi djeca uspješno razvila vještinu aktivnog slušanja, najprije je potrebno utvrditi imaju li dovoljno razvijene socijalne vještine koje prethode aktivnom slušanju (empatija, samopoštovanje, verbalna i neverbalna komunikacija) te koliko su vješti u rješavanju konflikata i problema.

Sljedeći je zadatak utvrditi koliko spolne razlike utječu na razvitak tih socijalnih vještina; jesu li djevojčice socijalno vještije od dječaka, pokazuju li veću empatiju i mirnije rješavaju konflikte ili spolne razlike ne igraju nikakvu ulogu u tome te jesu li dječaci samostalniji, a djevojčice spremnije na pomoć i dijeljenje igračaka.

S obzirom na to da su ispitanici djeca predškolske dobi, očekuje se da su već dovoljna razvili navedene socijalne vještine i da su ih spremni unaprijediti te povezati s aktivnim slušanjem. Isto se tako pretpostavlja da djevojčice mirnije rješavaju konflikte, pokazuju veću empatiju i pružaju veću pomoć, dok je kod dječaka to obrnuto, ali su zato samostalniji od djevojčica.

Izostavivši navedene hipoteze, pretpostavlja se da spolne razlike nisu znatno velike te da se na socijalne vještine i kod dječaka i kod djevojčica može utjecati jednako.

6.3. Ispitanici

Odgajateljice i djeca skupine predškolske dobi dječjeg vrtića „Centar“ u Puli. Starost djece varira u rasponu od pete do sedme godine života. Skupina broji ukupno devetnaestero djece, to jest, jedanaest dječaka i osam djevojčica. U skupini nema niti jedno dijete s poteškoćama u razvoju.

Kako bi se zaštitila anonimnost ispitanika, izmijenjeni su inicijali djece.¹

6.4. Instrumenti korišteni u praktičnom dijelu

¹ Kodeks etike za psihološku djelatnost (NN 13/5)

Za izradu praktičnog dijela upotrijebljeni su upitnik za procjenu socijalnih vještina djece i evaluacijska lista opažanja.

Upitnik za procjenu socijalnih vještina djece ispunile su odgajateljice skupine, i to posebno za svako dijete. Socijalne vještine koje su se procjenjivale su sljedeće: samostalna igra, igra u skupini vršnjaka, teško prihvaćanje neuspjeha, brzo odustajanje nakon neuspjeha, teško prihvaćanje nemogućnosti da se dobije ono što se želi, ulazak u konflikte s drugom djecom, započinjanje razgovora, pažljivo slušanje osobe koja govori, aktivno surađivanje s drugom djecom, traženje pomoći od odraslih ili od druge djece, dijeljenje vlastite igračke s drugom djecom, samostalna ponuda pomoći, poštivanje pravila igre, pokušaj umirivanja konfliktne situacije među vršnjacima, ispričavanje, davanje i prihvaćanje komplimenta, izražavanje zabrinutosti kada se uoči životinja ili osoba u opasnosti, kontakt očima tijekom razgovora te neupadanje u riječ tijekom razgovora.

Evaluacijska lista opažanja sastojala se od evidencije prisutnosti tijekom radionice, procjene aktivnog slušanja, poštivanja pravila, izražavanja emocija, interesa i suradnje, a vodila ju je svaki dan, onoliko koliko radionica i traje, voditeljica (Ivona Bajsić).

Također, bilježili su se i iskazi, ponašanja i reakcije svakog pojedinog djeteta.

6.5. Metode i postupci

Za izvođenje praktičnog dijela izabrana je skupina djece predškolske dobi dječjeg vrtića „Centar“ u Puli te je dobivena suglasnost pedagoga i ravnateljice vrtića. Nakon toga uslijedilo je kreiranje anketnih upitnika za procjenu socijalnih vještina svakog pojedinog djeteta jedne skupine kako bi se moglo usmjeriti na one socijalne vještine koje su najslabije razvijene kod djece. Anketne upitnike ispunjavale su odgajateljice skupine te su se nakon toga uspoređivali rezultati i utvrđivala se razvijenost socijalnih vještina. Kada se to izvršilo, započele su radionice na kojima su se kao nastavna sredstva i pomagala upotrebljavali plišana igračka u obliku pingvina, marama, kocka, *CD-player* i CD.

Ciklus radionica u trajanju od 5 dana započeo je početkom lipnja 2015. godine, a svaka radionica trajala je 30 minuta.

Svaka radionica bila je unaprijed tematski i sadržajno isplanirana. Pet radionica omogućilo je postepenost u poboljšanju socijalnih vještina, naročito aktivnog slušanja, što znači da su se na svakoj radionici obrađivale socijalne vještine (samopoštovanje, empatija, verbalna i neverbalna

komunikacija, konstruktivno rješavanje sukoba) različitim vježbama, igrama i aktivnostima koje su ujedno poticale djecu na aktivno slušanje.

Prvi dan izvodile su se sljedeće vježbe: „Ja se zovem...“, a ovo je moj prijatelj pingvin...“, „Preoblikuj pingvina“, razgovor „Što volim, a što ne volim kada se dogodi u vrtiću...“, koji je ujedno povezan i sa zajedničkim sastavljanjem pravila lijepog ponašanja, i na kraju igra „Pokvareni telefon“. Osim što su se odnosile na predstavljanje, vježbe su ujedno poticale djecu i na jačanje samopouzdanja te iskazivanje emocija.

Idućeg se dana, vježbom „Pokretom ili izrazom lica pokazat ću kako se danas osjećam!“, osim samopouzdanja naročito jačala i empatija, posebno razgovorom o pokazanim osjećajima. Drugom vježbom, koja uključuje rad u paru i vježbu gledanja u oči, „Što bih napravio/la da sam nevidljiv/a“, obratila se posebna pozornost na ponašanje djece prilikom njihova međusobnog razgovora, a na kraju radionice toga dana odigrala se igra „Sljepi miš“.

Razgovor o konfliktima koji ujedno uključuje i razgovor o osjećajima bio je rezerviran za treći dan, i to u vježbi „O kojem je konfliktu riječ i kako bi ga riješio/la?“. Nakon toga djeca su zajedno pokušala riješiti problem koji je definiran u igri „Morski pas“.

Četvrti dan temeljio se na povezanosti glazbe s aktivnim slušanjem. Tijekom slušanja glazbe bilo je moguće otkriti osjećaje i doživljaje djece te dobiti uvid u njihovo aktivno slušanje. Nakon slušanja odigrana je igra „Glazbene stolice“.

Posljednji, peti dan radionice najviše se otkrilo koliko su djeca tijekom ovih dana radionice poboljšala rezultate dobivene na temelju anketnog upitnika za procjenu socijalnih vještina te se putem igre „Kocka“, koja uključuje šest različitih igara, odgovorilo na pitanje jesu li djeca uspjela stvoriti preduvjete za aktivno slušanje, odnosno može li se utjecati na njegov razvitak.

6.6. Rezultati i rasprava

Prije početka same radionice, odgajateljice skupine u kojoj borave djeca predškolske dobi ispunile su anketni upitnik putem kojeg se mjerila učestalost socijalnih vještina djece te spolne razlike po pojedinim socijalnim vještinama. Nakon dobivenih rezultata provodile su se radionice kojima se nastojalo potaknuti vještine aktivnog slušanja a putem evaluacijske liste bilježio se dječji interes, izražavanje emocija, suradnja, poštivanje pravila te samo aktivno slušanje.

Na kraju, uspoređujući rezultate dolazimo do potvrde o efikasnosti radionica, odnosno do odgovora na pitanje o utjecaju na aktivno slušanje.

6.6.1. Socijalne vještine djece prema procjeni odgojiteljica

Tablica 1. Prikaz učestalosti socijalnih vještina prema procjenama odgojiteljice

SOCIJALNE VJEŠTINE	ODGOVORI IZRAŽENI U POSTOCIMA I UČESTALOST (f)			
	Nikad	Povremeno	Često	Uvijek
1. Preferira samostalnu igru	1 5,3 %	12 63,2%	6 31,6%	/
2. Preferira igru u skupini vršnjaka	/	1 5,3%	13 68,4%	5 26,3%
3. Teško prihvaća neuspjeh	1 5,3%	10 52,6%	6 31,6%	2 10,5%
4. Brzo odustaje nakon neuspjeha	3 15,8%	13 68,4%	3 15,8%	/
5. Teško prihvaća kada ne može dobiti ono što želi	/	10 53,6%	8 42,1%	1 5,3%
6. Ulazi u konflikte s drugom djecom	7 36,8%	8 42,1%	3 15,8%	1 5,3%
7. Stupa u aktivnosti s drugom djecom	/	2 10,5%	12 63,2%	5 56,3%
8. Započinje razgovor	/	8 42,1%	10 52,6%	1 5,3%
9. Pažljivo sluša dok drugi govori	/	5 26,3%	8 42,1%	6 31,6%
10. Aktivno surađuje u aktivnostima s drugom djecom	/	6 31,6%	8 42,1%	5 26,3%
11. Traži pomoć od odraslih	/	11 57,9%	7 36,8%	1 5,3%
12. Traži pomoć od druge djece	/	14 73,7%	4 21,1%	1 5,3%
13. Dijeli vlastite igračke s drugom djecom	/	4 21,1%	8 42,1%	7 36,8%
14. Samostalno nudi pomoć	/	5 26,3%	12 63,2%	2 10,5%
15. Poštuje pravila igre	/	4 21,1%	7 36,8%	8 42,1%

16. Pokušava umiriti konfliktnu situaciju među vršnjacima	2 10,5	12 63,2%	4 21,1%	1 5,3%
17. Ispriča se kada je u krivu	1 5,3	5 26,3%	9 47,4%	4 21,1%
18. Daje i prihvaća komplimente	3 15,8%	8 42,1%	7 36,8%	1 5,3%
19. Izražava zabrinutost kada vidi životinju u opasnosti	/	3 15,8%	11 57,9%	5 26,3%
20. Izražava zabrinutost kada vidi drugo dijete u opasnosti	/	4 21,1%	9 47,4%	6 52,6%
21. Tijekom razgovora uspostavlja kontakt očima	/	/	9 47,4%	10 52,6%
22. Tijekom razgovora ne upada u riječ	/	6 31,6%	6 31,6%	7 36,8%

Podaci iz tablice 1 ukazuju na to kako, prema procjenama odgojiteljice, veći broj djece preferira igru u skupini vršnjaka (94,7%) nego li samostalnu igru (31,6%) te 63,2% djece uvijek stupa u aktivnost s drugom djecom, 56,3% to čini često a samo 10,5 % djece to radi povremeno. Iz toga se može zaključiti kako niti jedno dijete nema problem vezan uz prihvaćanje u društvu, društvenost i dijeljenje sa drugima, odnosno djeca su iz faze samostalne igre prešla na igru u skupini i zajedničke aktivnosti što je bitna osnova za njihov socijalni razvoj.

Što se tiče ulaska u konfliktnu situaciju, 5,3% djece to čini uvijek, 15,8% često a 42,1% povremeno. 5,3 % ih nikad ne pokušava umiriti konfliktnu situaciju, dok ih 63,8% to čini povremeno. Prema tome, sa djecom bi se posebice trebalo proraditi na vještini konstruktivnog rješavanja konflikata te ih poticati na samostalnost u rješavanju problema.

Nadalje, 52,6% djece tijekom razgovora uvijek uspostavlja kontakt očima, ali ih zato većina često upada u riječ na što treba obratiti pažnju tijekom radionice.

Također, vidljivo je i kako veći broj djece dijeli svoje igračke (78,9%), nudi pomoć (73,7%), poštuje pravila igre i pravila lijepog ponašanja (78,9%).

Dakle, gledajući objektivno na cijelu skupinu potvrđena je hipoteza kako su djeca ove skupine postigla vidljiv pozitivan stupanj razvoja socijalnih vještina, posebice onih koje su dotiču aktivnog slušanja, verbalne i neverbalne komunikacije (započinjanje razgovora i pažljivo slušanje, uspostavljanje kontakta očima i neupadanje u riječ tijekom razgovora), samopoštovanja i empatije. Jedina vještina na kojoj treba više proraditi je vještina konstruktivnog rješavanja konflikta, odnosno trebao bi se umanjiti broj ulaska u konflikte s

drugom djecom i povećati pokušaj umirivanja konflikata te samostalnost u rješavanju problema.

6.6.2. Spolne razlike u socijalnim vještinama

Nakon potvrđivanja hipoteze o pozitivnom razvoju socijalnih vještina kod djece predškolske dobi, drugi je zadatak utvrditi postoje li značajne spolne razlike. Ono što se pretpostavlja je to da su djevojčice socijalno vještije od dječaka, pokazuju veću empatiju i mirnije rješavaju konflikte, spremnije su na pomoć i dijeljenje igračaka dok je kod dječaka to obrnuto te su samostalniji.

Tablica 2. Spolne razlike u socijalnim vještinama

SOCIJALNE VJEŠTINE	SPOL	Prosječna vrijednost	t	sd	p
1.Samostalna igra	Dječaci	2,27	,085	,647	,934
	Djevojčice	2,25	,089	,463	,930
2.Igra u skupini	Dječaci	3,18	-,267	,603	,793
	Djevojčice	3,25	-,279	,463	,784
3. Teško prihvaća neuspjeh	Dječaci	2,45	-,123	,820	,903
	Djevojčice	2,50	-,125	,756	,902
4. Brzo odustaje Nakon neuspjeha	Dječaci	2,18	1,691	,405	,109
	Djevojčice	1,75	1,550	,707	,151
5. Teško prihvaća kada ne može dobiti ono što želi	Dječaci	2,45	-,589	,522	,564
	Djevojčice	2,63	-,556	,744	,589
6. Konflikti s drugom djecom	Dječaci	2,09	1,156	,944	,264
	Djevojčice	1,63	1,200	,744	,246
7. Aktivnosti s drugom djecom	Dječaci	3,00	-1,373	,632	,188
	Djevojčice	3,38	-1,410	,518	,174
8. Započinje razgovor	Dječaci	2,55	-,727	,522	,477
	Djevojčice	2,75	-,692	,707	,502
9. Pažljivo sluša dok drugi govori	Dječaci	3,00	-,336	,775	,741
	Djevojčice	3,13	-,332	,835	,744

10. Aktivno surađuje u aktivnostima s drugom djecom	Dječaci	2,82	-,840	,751	,413
	Djevojčice	3,13	-,825	,835	,423
11. Traži pomoć od odraslih	Dječaci	2,73	2,377	,647	,029
	Djevojčice	2,13	2,600	,354	,019
12. Traži pomoć od druge djece	Dječaci	2,55	2,226	,688	,040
	Djevojčice	2,00	2,631	,000	,025
13. Dijeli vlastite igračke s drugom djecom	Dječaci	3,45	2,180	,522	,044
	Djevojčice	2,75	2,009	,886	,071
14. Samostalno nudi pomoć	Dječaci	2,91	,558	,539	,584
	Djevojčice	2,75	,533	,707	,603
15. Poštuje pravila igre	Dječaci	3,36	,994	,809	,334
	Djevojčice	3,00	1,005	,756	,330
16. Pokušava umiriti konfliktnu situaciju među vršnjacima	Dječaci	2,18	-,200	,603	,844
	Djevojčice	2,25	-,188	,886	,854
17. Ispriča se kad je u krivu	Dječaci	3,09	1,588	,701	,131
	Djevojčice	2,50	1,517	,926	,154
18. Daje i prihvaća komplimente	Dječaci	2,27	-,261	,905	,797
	Djevojčice	2,38	-,270	,744	,791
19. Izražava zabrinutost kada vidi životinju u opasnosti	Dječaci	3,18	,584	,603	,567
	Djevojčice	3,00	,562	,756	,583
20. Izažava zabrinutost kada vidi drugo dijete u opasnosti	Dječaci	3,09	-,097	,701	,924
	Djevojčice	3,13	-,927	,835	,927
21. Tijekom razgovora uspostavlja kontakt očima	Dječaci	3,45	-,705	,522	,490
	Djevojčice	3,63	-,706	,518	,491
22. Tijekom razgovora ne	Dječaci	2,91	-,859	,831	,402

upada u riječ					
	Djevojčice	3,25	-,850	,886	,409

Tablica 2 nam ukazuje na to kako prema procjenama odgojiteljice nisu dobivene značajne spolne razlike u svim socijalnim vještinama. Značajne razlike nema u preferiranju samostalne igre i igre u skupini vršnjaka, prihvaćanju neuspjeha i brzom odustajanju nakon neuspjeha, teškom prihvaćanju kada se ne može dobiti ono što se želi, ulasku u konflikte s drugom djecom i pokušaju umirivanja konfliktnih situacija, stupanju u aktivnost s drugom djecom, započinjanju razgovora i pažljivom slušanju, poštivanju pravila igre, pomaganju, davanju i prihvaćanju komplimenata, izražavanju zabrinutosti kada je životinja ili drugo dijete u opasnosti, uspostavljanju kontakta očima i neupadanju u riječ tijekom razgovora.

S druge strane, kada se usporede prosječne vrijednosti, značajne razlike između dječaka i djevojčica vidljive su u traženju pomoći od odraslih ($M(m) = 2.73$, $M(f) = 2.13$, $sd = 0.647$, $p < 0.05$), traženju pomoći druge djece ($M(m) = 2.55$, $M(f) = 2.0$, $sd = 0.688$, $p < 0.05$) i dijeljenju vlastitih igračaka s drugom djecom ($M(m) = 3.45$, $M(f) = 2.75$, $sd = 0.886$, $p < 0.05$).

Takvi dobiveni rezultati ne potvrđuju postavljenu hipotezu kako su djevojčice spremnije na dijeljenje igračaka i pomaganje a potvrđuju kako su dječaci samostalniji, što ujedno znači i snalažljiviji.

Neznačajne spolne razlike u preferiranju samostalne igre i igre u skupini vršnjaka, prihvaćanju neuspjeha i brzom odustajanju nakon neuspjeha, teškom prihvaćanju kada se ne može dobiti ono što se želi, ulasku u konflikte s drugom djecom i pokušaju umirivanja konfliktnih situacija, stupanju u aktivnost s drugom djecom, započinjanju razgovora i pažljivom slušanju, poštivanju pravila igre, pomaganju, davanju i prihvaćanju komplimenata, izražavanju zabrinutosti kada je životinja ili drugo dijete u opasnosti, uspostavljanju kontakta očima i neupadanju u riječ tijekom razgovora idu u prilog tezi da u predškolskoj dobi razlike između dječaka i djevojčica u socijalnim vještinama nisu velike budući da su još u razvoju te se s toga na socijalne vještine i kod dječaka i kod djevojčica može utjecati i poticati ih.

6.6.3. Socijalne vještine u toku radionica

Vođenjem evaluacijske liste na svakoj pojedinoj radionici nastojala se utvrditi efikasnost samih radionica. Djecu se nastojalo zainteresirati raznim igrama, aktivnostima i

zadacima čiji je cilj bio pridobiti njihovu pažnju te ih tako usmjeriti na aspekte aktivnog slušanje, izražavanje vlastitih emocija, suradnju i poštivanje pravila.

Pretpostavlja se da će interes djece iz dana u dana rasti te se samim time i povećavati aspekti aktivnog slušanja, njihova međusobna suradnja i poštivanje pravila te želja za izražavanjem emocija. Time će se ujedno i potvrditi efikasnost radionica.

Tablica 3. Rezultati evaluacijske liste vođene na radionicama

		Ni malo	Vrlo malo	Dovoljno	Potpuno
Interes	Radionica 1	/	/	21,1%	52,6%
	Radionica 2	/	/	26,3%	57,9%
	Radionica 3	/	5,3%	15,8%	57,9%
	Radionica 4	/	/	31,6%	57,9%
	Radionica 5	/	/	21,1%	42,1%
Aktivno slušanje	Radionica 1	/	/	26,3%	47,4%
	Radionica 2	/	/	31,6%	52,6%
	Radionica 3	/	10,5%	15,8%	52,6%
	Radionica 4	/	/	31,6%	57,9%
	Radionica 5	/	/	21,1%	42,1%
Izražavanje vlastitih emocija	Radionica 1	/	/	31,6%	26,3%
	Radionica 2	/	/	26,3%	47,4%
	Radionica 3	/	21,1%	26,3%	31,6%
	Radionica 4	/	/	36,8%	52,6%
	Radionica 5	/	5,3%	15,8%	42,1%
Suradnja	Radionica 1	/	/	10,5%	63,2%
	Radionica 2	/	/	26,3%	47,4%
	Radionica 3	/	10,5%	15,8%	52,6%
	Radionica 4	/	/	26,3%	63,2%
	Radionica 5	/	/	15,8%	47,4%
Poštivanje pravila	Radionica 1	/	/	21,1%	52,6%
	Radionica 2	/	/	26,3%	47,4%
	Radionica 3	/	/	26,3%	42,1%
	Radionica 4	/	/	21,1%	68,4%
	Radionica 5	/	/	21,1%	42,1%

Prema evaluacijskoj listi, na početku radionice najveći postotak interesa djece bio je 52,6%. Već idući dan interes je porastao za 5,3% što znači da iznosi 57,9% te se još ostala 2 dana na tom broju i zadržao a posljednji dan pao za 15,8%.

Što se tiče aktivnog slušanja, također je iz dana u dan sve više rastao (47,4% , 52,6% , 57,9%) i na kraju radionice pao (42,1%).

Ono što je bilo vidljivo je to da je djeci najteže bilo izraziti svoje vlastite osjećaje što dokazuju i postoci iz tablice koji su iz dana u dan varirali ali je svejedno vidljiv napredak.

S druge strane, najjača vještina djece bila je njihova međusobna suradnja koja je bila najviše vidljiva 1. i 4. dan radionice.

1.dan radionice djeca su zajedničkim snagama postavila pravila ponašanja kojih su se istovremeno i držala. Ono čime su najviše kršila pravila ponašanja to su bila česta upadanja u riječ na čemu se moralo posebno proraditi

Na kraju, kada se sve ukupno sagleda i uspoređi, kod djece je vidljiv napredak iako ih je 5.dan radionice najmanje zainteresirao zbog igre koja je sadržavala dosta razgovora i strpljenja.

Kako su se djeca zapravo ponašala tijekom ovih 5 dana radionice, detaljnije je prikazano u opisu svih 5 dana radionice.

6.6.4. 1. DAN RADIONICE

TEMA AKTIVNOSTI: UPOZNAVANJE I RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA

DATUM: Ponedjeljak, 01.06.2015

BROJ DJECE: 15

<p>Prva vježba: „Ja se zovem...a ovo je moj pingvin.“ (vježbe upoznavanja)</p>	<p>Opažanja:</p>
---	-------------------------

Pomoću rekvizit plišanog pingvina vježba se izvodi tako da se pingiv se šalje u krugu među djecom. Svako dijete prima pingvina i izgovara svoje ime. Nakon što su se sva djeca predstavila, predstavljaju jedni druge na isti način samo što sami odlučuju kome će dati pingvina, te izgovaraju ime osobe kojoj su ga dali.

Sva su djeca uspješno odradila zadatak. Iako im je pred kraj bilo teže uočiti koja sve djeca nisu bila na redu za primanje pingvina, ono što je bilo primjetno je to da su ipak na kraju sva djeca obraćala pažnju na to da svako dijete dobije pingvina, da se ne ponavljaju ista djeca te kako među skupino vlada sloga i suradnja. To ukazuje kako djeca pomno prate vježbu, pažljivo slušaju čije se ime izgovara, obraćaju pažnju jedni na druge te uvažavaju svakoga i međusobno si pomažu.

Druga vježba: „Preoblikuj pingvina“	Opažanja:
<p>Djeca međusobno u krugu šalju pingvina i preoblikuju ga u neki drugi predmet ili odglume neku radnju a ostala djeca moraju pogoditi o čemu je riječ. Također, bitno je da djeca dobro promatraju jedni druge, pokrete tijela i na temelju tih pokreta odgonetnu što se iza tih pokreta krije.</p>	<p>Na početku ove vježbe, djeca kopiraju jedni druge (sviranje trube, trambona, bubnjeva, činela) no uz poticaj postaju kreativnija i samostalno dolaze do novih ideja (lopta, zvečke, pranje zubi, plivanje zaljevanje cvijeća, gluma, skakanje, plesanje, pjevanje, trčanje, spavanje, maziti se, obavljati malu nuždu). Na kraju vježbe, provjeravam da li su djeca zapamtila što je koje dijete odglumilo i dobivam pozitivan rezultat. 90% toga djeca su zapamtila i to najviše ono što im je bilo smiješno (obavljanje male nužde, maziti se, zaljevati cvijeće). Troje djece nije zapamtilo što su odglumili ali ih ostala djeca uz malo pomoći podsjećaju.</p>

<p>Treća vježba: „Što volim a što ne volim kada se dogodi u vrtiću... “</p>	<p>Opažanje:</p>
<p>Djeca su se dobrovoljno javljala govoreći što im smeta u vrtiću, a što najviše vole. Kako su govorila o svojim problemima ili onome što vole, tako smo svi zajedno zapisivali što bi s obzirom na to mogli staviti kao pravilo ponašanja.</p>	<p>Tijekom ovog razgovora, djeca su upadala jedni drugima u riječ želeći što prije izreći ono što im je na pameti te im obraćam pažnju na pravila aktivnog slušanja. 2 dječaka i 3 djevojčice nisu željela iznijeti svoje mišljenje ali su klimala glavom kao potvrda da se slažu sa onime što su druga djeca navela kao pravilo ponašanja. Nekolicina dječaka je izjavilo kako ne postoji nešto što im smeta i da vole sve što se u vrtiću događa.</p>
<p>Četvrta vježba: „Pokvareni telefon“:</p>	<p>Opažanje:</p>
<p>Cilj igre je da poruku,odnosno riječ koju primi posljednji igrač bude jednaka onoj koju je prvi igrač poslao. Time ujedno prethodni igrač dobiva feedback o tome da li ga je igrač kojemu je šapnuo riječ dobro čuo i shvatio (Ajduković, Pečnik, 2002).</p>	<p>Djeca jako dobro poznaju igru i njezina pravila. Odigrali smo ju dva puta a koristile su se riječi: leopard i cvijet. Oba puta djeca su bez greške odigrala igru.</p>

6.6.5. 2. DAN RADIONICE

TEMA AKTIVNOSTI: IZRAŽAVANJE EMOCIJA

DATUM: Utorak, 02.06.2015

BROJ DJECE: 17

Prva vježba: „Pokretom ili izrazom lica pokazat ću kako se danas osjećam!“	Opazanje:
<p>Djeca jedna za drugima ustaju i pokazuju pokretom ili izrazom lica, odnosno pantomimom, kakvog su danas raspoloženja a ostala djeca pogađaju o kakvom se raspoloženju radi. Postavljam djeci pitanja po čemu su zaključili da se tako osjećaju i svi odgovaraju i opisuju pokrete po kojima se moglo vidjeti zašto je neko dijete pokazalo da je sretno, zbunjeno ili ludo.</p>	<p>Većina djece je pokazala da se osjeća sretno, dok su 3 dječaka pokazala da se osjećaju ludo a jedan dječak da se osjeća zbunjeno. Kada sam rekla djeci da ćemo upitati zašto se osjećaju ludo, svi su bez da sam im rekla, u isti glas započela pitanje „Zašto se osjećaš ludo?“ ili „Zašto se osjećaš zbunjeno?“. Odgovori su bili: „Osjećam se ludo jer bih sada lupao glavom u zid.“ (vidljivo je da je odgovor bio s ciljem da nasmije ostalu djecu), drugo dvoje djece odgovara na isti način dok dječak koji je rekao da je zbunjen odgovara: „Zbunjen sam zato što ne znam kako se osjećam.“.</p> <p>U grupi je studentina koja je izjavila da se osjeća nervozno. Djeca u isti glas upitaju: „Zašto se osjećaš nervozno?“. Na to im studentica odgovara da ima ispit, na što ju djeca samostalno i bez poticaja bodre i tiješe, to jest, djeca suosjećaju, pokazuju empatiju:</p> <p>„Ne brini se, najbolja si!“</p> <p>„Možeš ti to!“</p> <p>„Jako si lijepa, dobit ćeš 5, ne brini!“</p>

<p>Druga vježba: „Što bih napravio/la da sam nevidljiv/a...“ (+ vježba gledanja u oči)</p>	<p>Opazanje:</p>
<p>Djeca su se podijelila u parove po dvoje, a 1 grupa se sastojala od troje djece zbog neparnog broja djece. Svaki par je dobio zadatak ispričati svojem paru što bi napravio da je nevidljiv te ga gledati u oči tijekom razgovora. Nakon što je svaki par ispričao što je rekao njegov par, uključujem parafraziranje time što su ostala djeca morala ukratko ponovit što je svaki par rekao.</p>	<p>Djeca se gledaju u oči, ponekad na kratko skrenu pogled na par pored sebe ili usmjeravaju pogled na nešto drugo (L., A., L.B.) , sva djeca sudjeluju u razgovoru veselo, uzbuđljivo i zainteresirano.</p>
<p>Treća vježba: „Slijepi miš“</p>	<p>Opazanje:</p>
<p>Djeca su formirala jedan krug a unutar kruga jedno dijete je „slijepi miš“ koji ima maramom pokrivena oči. Dijete se zavrti 3x i mora doći do bilo kojeg djeteta i pomoću dodira otkriti o kojem je djetetu riječ.</p>	<p>Sva djeca aktivno sudjeluju i uživaju u igri. Željeli su ponoviti igru nekoliko puta i nastaviti sa njom i nakon što je isteklo vrijeme predviđeno za radionicu.</p>

6.6.6. 3. DAN RADIONICE

TEMA AKTIVNOSTI: KONSTRUKTIVNO RJEŠAVANJE KONFLIKTA

DATUM: Srijeda, 03.06.2015

BROJ DJECE: 15

Prva vježba: „O kojem je konfliktu riječ i kako bi ga riješio/la?“	Opazanje:
<p>Odgajateljica i ja kroz igru dramatizacije prikazujemo djeci svakodnevne konflikte i probleme koji se događaju u vrtiću ali i njihovom životu općenito. Kroz glumu potičemo djecu da zorno prepoznaju svoje pogreške i događaje te da sami odgonetnu kako bi riješili ili kako rješavaju takve probleme/konflikte.</p> <ol style="list-style-type: none">1. konflikt: Svađa oko igračke2. konflikt: Ne dopuštanje druge djece u igru3. konflikt: Svađa između majke i kćeri oko razbijene vaze → Majka krivi kćer da je razbila vazu i zbog ljutnje joj ne daje priliku da objasni kako to nije napravila ona nego njezin brat.	<p>Sva djeca prepoznaju konflikte, pažljivo ih promatraju i međusobno komentiraju. Djeca priznavaju kako su bila u istim situacijama u kojima su se osjećala loše.</p> <p>Najčešći odgovori djece: „Kada se nešto tako dogodilo, nisam pokušao/la riješiti sam/a nego sam rekla teti.“. S obzirom na to, vidljivo je kako djeca nisu sama pokušala rješavati probleme i konflikte iako ih odgajateljica kroz razgovor poticala na to (vidljivo u promatranju skupine prethodnih dana). Nakon toga, djeca se dobrovoljno javljaju odglumiti konfliktu situaciju kroz što je vidljivo kako je djeci bilo lakše oponašati ponašanje protivnika. Također, poistovjećuju se s konfliktima te otvoreno razgovaramo o njima gdje dolazi do priznanja osjećaja.</p>

Druga vježba: „Morski pas“	Opazanje:
<p>Morski pas je igra koja se igra na sljedeći način: 1 dijete je morski pas, 1 dijete je čamac a ostala djeca su plivači. Dijete koje je čamac određuje koliko djece smije stati iza njega kada ih morski pas krene loviti. Na dogovoreni znak, morski pas kreće loviti plivače te oni plivači koji se nisu stigli spasiti, to jest, nisu stigli do čamca, postaju ulovljeni što znači da postaju morski psi te zajedno love preostale igrače – plivače.</p>	<p>Djeca su se dobro snašla u ovoj igri i pažljivo pratila što se zbiva. Igra im je bila zanimljiva te smo ju odigrali 3 puta. Veselila su se zbog one djece koja su pobijedila, navijala su te se dobro suočili sa porazom kada su bili ulovljeni.</p>

6.6.7. 4. DAN RADIONICE

TEMA AKTIVNOSTI: SLUŠANJE SKLADBE

DATUM: Srijeda, 10.06.2015

BROJ DJECE: 17

Prva vježba: Slušanje skladbe	Opažanje:
<p>Djeci su po 2 puta bile puštene dvije skladbe različite dinamike i tempa.</p> <p>Zadatak je bio da djeca slušaju skladbu zatvorenih očiju i užive se u nju te nakon što poslušaju obje skladbe iznesu svoje osjećaje.</p> <p>Tijekom slušanja moguće je uočiti da li djeca slušaju aktivno i kako reproduciraju ono što slušaju.</p>	<p>Tijekom slušanja prve skladbe, djeci je bilo smiješno držati oči zatvorenima te su cijelo vrijeme promatrala što druga djeca rade. Samo je dvoje djece pokazalo da aktivno sluša skladbu. Nakon toga, puštam drugu skladbu na koju su djeca obratila veću pozornost i to pokazala svojim pokretima tijela (gibanje tijela u ritmu glazbe te oponašanje sviranja električne gitare).</p> <p>Kada je jedna djevojčica rekla da joj se sviđjela prva skladba, ostala djeca su znatiželjno zastala da čuju zašto i pokušala su se tijekom drugog slušanja uživjeti u skladbu i doživjeti isto što i ona. Sva djeca su uspjela u tome i uspješno podijelila doživljaje osim jednog dječaka.</p> <p>Ponovno puštam prvu skladbu kako bi ju djeca bolje doživjela. Ovoga puta su bili mirniji, opušteniji i pomno slušali skladbu. Troje djece se gibalo u ritmu glazbe, jedan dječak je imao osmijeh na licu, a druga djeca su sklopljenih očiju mirno sjedila i izgledala također prepuštena skladbi.</p>

Druga vježba: „Glazbene stolice“	Opazanje:
<p>Zadatak ovo vježbe, odnosno igre, je da djeca kruže oko stolica dok glazba svira. Kada glazba prestane, djeca moraju sjesti svaka na jednu stolicu. No svaki puta se sklanja po jedna stolica, što znači da ono dijete koje ne uspije sjesti na slobodnu stolicu, ispada. Igra traje sve dok ne ostane jedno dijete.</p>	<p>Djeca koja su ispala prihvaćaju poraz, bodre ostale prijatelje i pomažu tijekom igre na način da sklanjaju stolice, prate tko vara tijekom igre i tko je prvi sjeo na stolicu.</p> <p>Tijekom igre sudjeluju sva djeca, bore se za stolice te paze na prestanak i sviranje glazbe te mu prate pokret svoje ruke, odnosno prate kada ću zaustaviti glazbu.</p>

6.6.8. 5. DAN RADIONICE

TEMA AKTIVNOSTI: „KOCKA“

DATUM: Četvrtak, 11.06.2015

BROJ DJECE: 13

Igra „Kocka“	Opazanje:
<p>Igra „Kocka“ je igra pomoću koje se može uočiti koliko su djeca prethodnih dana razvila svoje vještine i držala se pravila aktivnog slušanja, ali i pravila općenito.</p> <p>Igra se pomoću kocke koja ima 6 brojeva. Svaki broj označava jednu igru. Dijete koje baci kockicu, mora započeti onu igru koju kocka pokaže.</p> <ol style="list-style-type: none">1. „Zeko“ → Dinamična igra kroz koju djeca moraju dobro opažati i pratiti govore tijela ostale djece.2. „Ponovi pokret“ → Djeca ponavljaju pokret prethodnog djeteta i time se stvara uvid u to koliko su djeca pazila dok je jedno dijete izvodilo pokret.3. „Reci nešto lijepo prijatelju do sebe“ → Djeca putem toga pokazuju svoje osjećaje prema prijateljima i uče se lijepom ponašanju.4. „Ispričaj nešto što želiš“ → Najviše se pažnje usmjerava na iznošenje svojih misli, osjećaja i razvoja samopoštovanja ali i provjere ostale djece koja su slušala i to putem parafraziranja onoga što su čuli da je njihov	<p>Djeca aktivno sudjeluju u posljednjoj aktivnosti. Vidljiv je napredak kod gotovo sve djece, posebice djevojčice E koja je prethodnih dana bila dosta povučena i nije pokazivala svoje emocije. Sva su djeca uspjela pokazati što osjećaju i otvoreno pričati o svemu osim jednog dječaka, T.</p> <p>Igra „Kocka“ je djeci bila zanimljiva i posebice su se raspričala kod broja 4, kada su ispričala ono što su željela, najčešće su to bili vicevi koje su svi zajedno ispričali, nadovezivali se, pomagali si i uvažavali su ono što se ispričalo. Tijekom igre, sva su se djeca međusobno pratila pogledom, uspješno savladala sve igre i time pokazala svoj stupanj razvoja aktivnog slušanja.</p>

<p>prijatelj ispričao.</p> <p>5. „Pričamo priču“ → Jedno dijete započinje priču a ostala djeca se nadovezuju na nju jedan po jedan i to tako da priča ima smisla. Time se dobiva uvid u to koliko su djeca aktivno slušala prethodnu djecu.</p> <p>6. „Zrcalo“ → Rad u paru koji uključuje emitiranje pokreta, gesti i mimike svojega para.</p>	
---	--

6.7. Zaključak

Radionica na temu aktivnog slušanja uspješno je realizirana. Tijekom radione utvrđivalo se koliko su djeca razvila socijalne vještine povezane s aktivnim slušanjem i koliko se može utjecati na njihovo poboljšanje.

Kada se rezultati ankete i rezultati evaluacijske liste usporede vidljiv je veliki napredak ali je i dokazan teorijski dio ovoga rada te se može zaključiti kako se na socijalne vještine kod djece može utjecati te bi se u vrtićima trebalo provoditi više takvih radionica, prije svega upitnika ili anketa kako bi se stvarno utvrdio postotak razvoja socijalnih vještina te se unaprijedio razvoj one djece koja su slabije razvijena u navedenim područjima socijalnih vještina.

Uzmimo za primjer samo aktivno slušanje. Većina djece ne zna i ne shvaća koliko je zapravo aktivno slušanje nužna vještina za održavanje socijalnih odnosa. No, ako bismo im omogućili razne radionice, primjere, razgovore ili aktivnosti u trajanju od nekoliko dana, djeca bi shvatila njezinu važnost i unaprijedili se u tom području.

Također, da bi dijete moglo postići dobru komunikaciju i aktivno slušati, mora razviti empatiju i postići određen stupanj samopoštovanja. Tek tada dijete može aktivno slušati,

pravilno komunicirati, pratiti i neverbalnu komunikaciju te dobiti pozitivan ishod u konstruktivnom rješavanju problema.

Kada se sve sagleda u cijelosti, kod djece je moguće utjecati na njihov razvoj aktivnog slušanja i to na način da im se zorno prikažu postupci i ponude uvjeti za stjecanje raznih iskustava na temelju pokušaja i pogrešaka.

7. ZAKLJUČAK

Uzimajući u obzir mnoga istraživanja, stručne radove i na temelju provedene radionice, zasigurno se može reći kako je vještina aktivnog slušanja jedna od temeljnih vještina ljudskog roda te najbolji ključ za uspješne međuljudske odnose.

Iako aktivno slušanje postoji kao jedna zasebna vještina, ona je uzajamno povezana s mnoštvom ostalih vještina koje su ujedno i preduvjet za uspješno, odnosno aktivno slušanje.

Prije svega, da bi čovjek razumio ostale, mora razumjeti sam sebe, prihvatiti se u cjelovitosti, razviti samopoštovanje. Tek nakon što razvije poštovanje prema sebi, može razviti i poštovanje prema drugima, prema tuđim emocijama, prihvaćati tuđa mišljenja, što znači suosjećati, razviti empatiju.

Osim toga, ono bitno, čime pokazuje svoje stavove, emocije, mišljenja ili interese, verbalna su i neverbalna komunikacija koje su važna podloga za aktivno slušanje te ujedno i za umijeće konstruktivnog rješavanja konflikta.

Radionicom je prikazano kako se može utjecati na razvoj aktivnog slušanja i kako ljudi mogu uvelike raditi sami na sebi kako bi upravo aktivnim slušanjem, koje je podloga kvalitetnoj komunikaciji, izgradili pozitivne socijalne odnose i time ujedno zadovoljili sami sebe i postigli onu potrebnu razinu samoaktualizacije.

8. LITERATURA

1. Ajduković, M., Pečnik, N. (2002). *Nenasilno rješavanje sukoba*. Zagreb: Alinea.
2. Anić, V. (2003). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
3. Bileta, A. (2013). *Utjecaj masovnih medija na socijalne vještine djece predškolske dobi*. Završni rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
4. Borg, J. (2009). *Govor tijela*. Zagreb: Veble commerce.
5. Brajša, P. (1996). *Umijeće razgovora*. Pula: C.A.S.H.
6. Carnegie, D. (2014). *Kako steći komunikacijske vještine*. Zagreb: V.B.Z.
7. Čerepinko, D. (2012). *Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*. Varaždin: Veleučilište u Varaždinu.
8. Furlan, I., Kljajić, S., Kolesarić, V. (2005). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Naklada Slap.
9. Hall, J., Knapp, M. (2010). *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*. Zagreb: Naklada Slap.
10. Isić, U. (2010). *Vršnjačka medijacija – priručnik za roditelje i nastavnike*. Bosna i Hercegovina: Misija OESS-a. Dostupno na: <https://bs.scribd.com/doc/47251689/11/Aktivno-slu%C5%A1anje>. Pribavljeno 28.5.2015.
11. Katz, L., McClellan, D. (1999). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*. Zagreb: Educa.
12. Krznarić, R. (2014). *Empatija – Temeljna kvaliteta za ostvarivanje revolucionarnih promjena u 21. stoljeću*. Zagreb: Biblioteka Planetopija.

13. Nelson - Jones, R. (2007). *Praktične vještine u psihološkom savjetovanju i pomaganju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
14. Ničea – Gruber, E. Neverbalna komunikacija. Dostupno na:

<http://www.moravek.org/kla/48-005.html>. Prikupljeno 28.5.2015
15. Raboteg – Šarić, Z. (1995). *Psihologija altruizma*. Zagreb: Alinea.
16. Ranogajec, B. (2007). *Slušati sugovornika dvostruko više nego govoriti*. Poslovni dnevnik. 20.08.2007. Dostupno na:

http://www.ipr.gov.ba/upload/documents/dokumenti_podstranice/brosure_i_publicacije/bosanski/prirucnik_ekonomski_sa.pdf. Prikupljeno 20.5.2015.
17. Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka: Glosa d.o.o.
18. Slunjski, E. (2013). *Kako djetetu pomoći da bude uspješno i razvija samopouzdanje*. Zagreb: Element d.o.o.
19. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (2005). *Dječja psihologija*. Zagreb: Naklada Slap.
20. Vodopija, Š., Vajs, A. (2010). *Vještina slušanja u komunikaciji i medijaciji : priručnik i savjetnik za uspješnu komunikaciju*. Zadar: Naklada.

9. SAŽETAK

Aktivno slušanje jedna je od temeljnih socijalnih vještina čiji je prvenstveni cilj razumijevanje sugovornika. No kako bi osoba mogla ovladati umijećem aktivnog slušanja, prije svega mora razviti i ostale socijalne vještine poput same komunikacije, verbalne i neverbalne, samopoštovanja i empatije. Nakon toga čovjek je spreman aktivno slušati, što mu ujedno omogućuje i konstruktivno rješavanje konflikta te problema općenito.

S obzirom na nedostatak istraživanja i radionica u dječjim vrtićima, koje se dotiču aktivnog slušanja te navedenih socijalnih vještina, provedena je radionica s djecom predškolske dobi u trajanju od pet dana. Svaki dan izvodile su se vježbe i igre kao pokazatelji dječjih socijalnih vještina i njihova razvoja. Radionica je uspješno realizirana, a rezultati su pozitivni te se može zaključiti kako je moguće utjecati na aktivno slušanje i poboljšati međuljudsku komunikaciju.

KLJUČNE RIJEČI:

Aktivno slušanje, socijalne vještine, samopoštovanje, empatija, komunikacija, konflikt, radionica

10. SUMMARY

Active listening is one of the basic social skills and its primary goal is to understand the interlocutor. However, for a person to master this skill, they first have to develop all other social skills, including verbal and non-verbal communication, self – respect and empathy. After that, the person is prepared to listen actively, which at the same time enables him or her to resolve conflicts in a constructive way and also to tackle problems in general.

Given the lack of the research and workshops carried out in kindergardens, regarding active listening and the above mentioned social skills, a five – days workshop with preschool children was conducted. A series of games and exercises were organized every day in order to display children's social skills and how they develop them. The workshop was successfully realized and the results were positive, which leads to the conclusion that it is possible to influence active listening and to better interpersonal relationships.

KEY WORDS:

Active listening, social skills, self – respect, empathy, communication, conflict, workshop